

Cortes patakpontyocskája

Nagy kár, hogy az *Ilyodon* genus tagjai gyakorlatilag ismeretlenek a hazai akvaristák előtt, hiszen az egyik legszebb magashegyi fogaspontyok. Szerintem az előző számban bemutatott *Ilyodon whitei*-nak sincsen rejtegetnivalója, de a mostani faj sem marad el tőle.

A Cortes patakpontyocskájának rendszertani helyzete megint csak érdekes. Elméletileg *Ilyodon cortesae* tudományos néven hivatalosan is elismert faj, de akad pár ichthyológus, aki az *Ilyodon whitei* egy területi variánsának tartja. Az *Ilyodon*-fajok rendszertani helyzete nagyon is kétséges, 1 és 6 között változik az elismert fajok száma, bár klasszikus értelmezésben az *I. cortesae*, *I. furcoidens* és *I. whitei* az önálló fajok, és az *I. lennoni* a legtöbbben a *whitei* variánsának tekintik. Még mielőtt nagyon elkanyarodnánk fő témánktól, le kell szögezni, hogy a Cortes patakpontyocskája morfológiáját, megjelenő fenotipikus tulajdonságait tekintve is eléggé észrevehetően különbözik az arany mellű patakpontyocskától, így magam sem találom helytelennek teljes rangú fajként kezelni és említeni.

Legközelebbi rokonságban az *Allodontichthys* és *Xenotaenia* fajokkal áll.

Ha már a morfológiánál tartunk, bizony érdemes szót ejteni színeiről is. Akad néhány halfaj, melyek olyan irizáló-csillogó színekkel rendelkeznek, melyeket nehéz bemutatni, most mégis vállalkozom erre. A Cortes patakpontyocskája alapszíne a hasoldalán ezüstös, mely az esetek többségében fénylő-csillogó kékké változik, és gyémánttündöklésben ragyog. Ezt sötétszürke, barna és arany foltok, pettyek szabálytalan megjelenése tarkítja. A fej és a hát szintúgy aranybarna. Az úszók többségén (hát, farok, has) apró sötétszürke és barnás foltok díszlegnek, míg a mellúszó nagyon gyenge tónusban sárgásbarna. A hát, farok és farok alatti úszók is irizálhatnak kékes színben. Érdekessége, hogy fiatal korában még inkább az egy hosszanti

csík, illetve a nagyobb, markánsabb foltok és szalagminták jellemzik, enyhén zöldes-barnás beütéssel az ezüstcsillogás mellett. A fent leírt színezet kifejezett korra érik be. Az ivarak közti dimorfizmus a farok alatti úszók hím példányok esetében történő szaporodószervvé módosulásban nyilvánul meg, színezetbeli különbség (ún. dichromatizmus) nem jellemző, esetleg a nőstények esetében a foltok kissé megtartják a csíkba rendeződött elhelyezkedésüket. (A korábbi leírások szerint etilalkoholban a hát kávébarna, a has pedig halványabb, enyhén barnás színű.).

Teste hosszúkas, kissé torpedószerű, fejük jellegzetesen nagy. A legkisebb *Ilyodon*-fajként tartjuk számon, bár a nagyobb példányok így is elérhetik a 7 cm-es testhosszt, így önmagában nem minősül kistermetű fogaspontynak.

Nem csak méretében egyfajta rekorder, felfedezésében és tudományos leírásában is, ugyanis Paulo-Maya és Trujillo-Jiménez 2000-ben írták le, így a második legfiatalabb *Goodeidae*-nak számít a tudomány előtt. Nevét e patakpontyocskája Maria Teresa Cortés után kapta, aki kiemelkedő szerepet játszott a mexikói ichthyológia fejlődésében.

Holotípusát 1986. május 10-én A. Ramirez, J. Paulo-Maya, P. Vallejo és H. Ríos gyűjtötték be (azonosítója a gyűjteményben: IPN-P 4380) be, mely egy 46,1 mm-es kifejezett hím példány volt.

A faj gyakorlatilag csak a Cutzaróndiróhoz tartozó 3 patakból ismeretes, kb. 13 km-re a San Juan Tacámbaro folyótól délkeletre. Azt, hogy eredete végett is hideg vizet igényel, mi sem bizonyítja jobban, minthogy a tengerszint felett 1463 m-rel található meg.

Kristálytisza vízű helyeket kedveli, a folyó, ahol él is mindösszesen kb. 4-6 m széles és 1 méter mély. Homokos talajú, békaszőlő (*Potamogeton sp.*) és fonalas alga képezi a vegetáció nagy részét. A víz jellemzően 20 °C körüli, 7,5 pH-jú, oldott oxigéntartalma 7,2 mg/l (ez eléggé magas oxigén-koncentrációnak számít). Biotópjában egyetlen másik halfaj található csak meg, ez az alig ismert, *Hybopsis bo-cardi* tudományos névre hallgató pontyfélé.

Tartására egy nagyobb, legalább 80-100 literes medence szükséges. Erős szűrővel lássuk el medencéjét, mely képes a gyorsabban mozgó hegypatakok víztisztaságát biztosítani. Az oxigén beporkasztásáról, a víz mozgatásáról külön gondoskodjunk, álló vízben lehetőleg ne tartsuk. Mivel sajnos csak nagyon kevés tenyésztő foglalkozik vele, és összességében is csak alacsony mennyiségben van jelen az akvarisztikában, kevés gyakorlati információ áll rendelkezésre a faj tartásával kapcsolatban, illetve, hogy hol hogyan szoktak viselkedni. Nálunk egy 7 fős csapat kapott helyet, melyek meglehetősen félénken viselkednek még mindig. A fajról elérhető fotók, és az eddigi megfigyeléseink alapján is azt mondhatjuk el, hogy szívesen tartózkodik a talaj közelében. A legkisebb zavaró hatásra menekülőre fogják, igyekeznek az ágak, kövek, szűrőegység mögé bebújni. Medencéjünkben kevesebb leültetett növényt használunk, hogy az alacsonyabb régiókban is legyen helyük a mozgásra, náluk inkább a különböző úszónövényeket részesítettük előnyben. Természetesen hínárszálakat elültetve, sziklák alá szorítva az alsóbb régiókban is van hová bújniuk, nem beszélve a nem csak dekorációs célból elhelyezett kövekről, gyökerekről.

Fontos számukra a gyakori vízcsere, érdemes legalább kéthetente, vagy akár heti szinten is a vizük 30-50%-át kicserélni, különösképp igaz ez a melegebb periódusokra. Csak kemény vízben tarthatóak, 10 nk alatt nem. A savas kémhatású vizet rosszul viselik, 6,5 pH alá ne csökkenjen. 17 és 24 °C között változhat tartóvizének hőmérséklete. Félénkebb, ellenben nagyon békés létük miatt társítani csak távolabbi rokon magashegyi fogaspontyokkal (pl. *Neotoca bilineata*, *Skiffia lermæi*) vagy hasonló kaliberű *Poeciliidae*-kkel lehet (vad plattik, *Phallichthys sp.*, *Flexipennis vittatus*). Ugrálós, medencéjét mindenképpen fedni kell!

Táplálkozásánál megállapíthatjuk, hogy minden-
evő a faj, de több állati eredetű tápanyagot igényel, mint a rokon *Ilyodonok*. E tényeket alátámasztandó, fogazatát elemezve egyértelműen látszik, hogy a két szemfog között a többi fogtól eltérően mélyebben ülnek a mélyebben hasított fogak is. Akváriumban elfogadja a száraz lemezes és/vagy

granulált díszhaltápot is, de törekedjünk a változatosságra, kapjon magasabb fehérjetartalmú és spirulinás eledeleket is. Ne feledkezzünk meg arról sem, hogy állati eredetű fagyasztott vagy élő táplálékot is bejuttassunk, például artémiát, szúnyoglárvát, Cyclopsot, tubifexet. A vitaminban és ásványi anyagokban gazdag, változatos étrend kulcsfontosságú egészségük megőrzése érdekében. Algákat is szívesen fogyaszt!

Kb. 6-8 hetes vemhesség után születnek az ivadékok, is mint rokon fajok esetében is, itt is szükséges minden fialáshoz egy-egy új megtermékenyítés. A terhesség a nőstények kerekesebb, nagyobb hasáról megállapítható, de még így is megőrzik filigrán testalkatukat. Szülés közeledtével jellemzően visszavonulnak, és a háttérben, növények rejtekében világra hozzák kicsinyeiket, akik akár 2 cm hosszúak is lehetnek! A kishalakon még órákkal később is jól látható az ún. trophotaenia, ami egyfajta „köldökszínór” funkciót tölt be az embrionális életszakaszban. A kishalak eleinte a növényzet közt rejtőzködni, de 1-2 nap elteltével kiúszik a tartómedence nyílt vizére is. A kifejllett példányok nem tekintik táplálékuknak őket, így az ivadékok – csapathalak lévén – hamar integrálódnak a szüleik alkotta közösségbe. Kellő méretű akvárium esetén az ivadékok a szülők mellett, velük egy medencében is nevelhetőek, de lehalászva őket, szeparáltan is folytathatjuk gondozásukat.

A faj szűkös élettere különösen veszélyeztetett, sajnos nagyfokú a kihasználtsága a vízfelhasználás tekintetében, illetőleg gyakran szennyvíz is kerül bele. A különböző veszélyeztető faktorok, illetve az állomány alacsony létszáma miatt a faj kihalás közeleink tekinthető, de több kutató egyelőre nem definiálta pontosan a populációk veszélyeztetettségi státuszát, néhány elismert szakértő a fenyegetett kategóriát alkalmazza esetében, ami a gyengébben veszélyeztetettől a kritikusan veszélyeztetettig terjedhet. Abban viszont sokan egyetértenek, hogy a Cortes patakponyocska helyzete közel sem túl rózsás, és mindenképpen igen súlyosan fenyegetett. És ha mindez nem lenne elég, a vad állományok nagy része sajnos különböző parazitás megbetegedésektől is szenved, így sajnos még kevésbé várható, hogy a populációk méretei emberi segítség nélkül egyáltalán képesek legyenek némi regenerációra.

Szöveg: Liziczai Márk

Fotó: Török Doloresz

Felhasznált irodalom

Michael Kempkes, Michael Köck, Rainer Stawikowski: Beiträge zur Biologie und zum Artenschutz der Hochlandkärpflinge <http://www.goodeidworkinggroup.com>